

С.Қ. Бердібаева¹, Б.Ш. Ибатулин², А.Х. Кукубаева³, Н.Г. Нурсейтов²

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Алматы, Қазақстан

²Сағадат Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери Институты,
Алматы, Қазақстан

³А. Мырзахметов атындағы Көкшетау Университеті, Көкшетау, Қазақстан
(E-mail: berdibayeva.sveta@gmail.com)*

Қазіргі заманауи психологиядағы зерттеулер бағыты және инновациялар (шет елдік зерттеулер тәжірибесінен)

Мақалада қазіргі заманауи психологиядағы зерттеулерді талдай отырып, салыстырмалы интеллектуалды платформа жасалады. Шет елдік жаңа заманауи зерттеулер бағытын талдау Қазақстандық психология ғылымының интеллектуалды әлеуетін көтерудің негізі болатыны талданады. Психология ғылымының қазіргі жаңа бағыттағы кәсіби зерттеулері ғылыми іс-сапар негізінде таныс болған зерттеулер жан жақты талқыланады. Мақалада талқыланған конгресстер мен конференцияда қаралған көптеген психологиялық зерттеу жұмыстарының барлығы дерлік әлеуметтік сфералар мен уақыт сұраныстарын толық қамтыған зерттеулер екенін байқауға болады.

Жаңа уақыт талабына сай ғылым мен білімді, өндірісті интеграциялауды дамыту бағытындағы жүргізіліп жатқан Қазақстандағы нәтижелі ғылыми зерттеулеріне шет елдік зерттеулердің берері көп. Мақалада Тынық мұхиты аумағы бойынша Азия құрлықтарындағы ғылыми зерттеулерді талдай отырып, өзіміздің зерттеулердің бағытын анықтаудағы әлемдік ғылыми психологиялық зерттеулердің негізімен таныстырылады.

Африкадағы, Жапониядағы әлемдік конгресс зерттеулері және Сингапурдағы аса беделді ұйым жаһандану ғылымдарының технологиялық форумы (GSTF) туралы талданып, осы ұйым өткізіп жатқан конференциялардың куәсі болған авторлар Сингапурдағы когнитивті бихевиориалды психология конференциялардағы зерттеулерін талқылайды. Көптеген инновациялық зерттеулермен таныса келе, өзіміздің инновациялық әлеуетімізді де көтере аламыз деп авторлар өз ойларын түйіндейді.

Кілт сөздер: жаңа заманауи психологиялық зерттеулер, инновациялық әлеует, Африка, Азия Тынық мұхиты аймағындағы зерттеулер бағыты, когнитивті бихевиориалды психология, ғылым, білім және өндіріс интеграциясы.

Кіріспе

Инновациялық экономика, білім экономикасында интеллектуалды элита болу еліміздің дамуының мемлекеттік бағдарламасындағы маңызды сұрақтардың бірі. ЖОО инновациялық моделін қалыптастыру, нарық сұраныстарына бағдарлану.

Қазақстанның ғалымдарының зерттеулерінің әлемдік білімдер кеңістігіне интеграциялануы, нақтылы серпінді инновацияларға шоғырлануы аса маңызды сұрақтардың бірі болып табылады [1].

Психология ғылымының қазіргі жаңа заманауи жетістіктері мен кәсіби бағыттағы зерттеулері ғылыми іс-сапар негізінде қатысқан конгресстер мен конференциялар арқылы талқыланады. Нәлдік емес импакт-факторларға ие журналдарда жарияланған конгресстер мен конференцияда қаралған зерттеу жұмыстардың барлығы адам өміріндегі әлеуметтік сфералардың, әсіресе білім саласының мәселелерін және ақыт сұраныстарын толық қамтыған зерттеулер екенін көруге болады.

Білім беру саласындағы стратегиялық бағыттар, қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы мен қарқынды дамуы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында «білім беруді түбегейлі жаңарту қажеттілігіне басымдылық берілгенін ескере отырып біздің ғалымдар шет елдік конгресстер, симпозиумдар, конференцияларға жиі шығып Қазақстандық психология ғылымының тың зерттеулерін әлемге таныстыруда.

Білім саласындағы бәсекестік біріншіден, білім жүйесінің инновациялық дамуы деген идеямен бірнеше жылдан бері әлемдік, еуропалық, азиялық конгресстер мен конференцияларда болып, өз зерттеулерімізді баяндап, ғылыми тәжірибелер алмасып өзіміздің инновациялық әлеуетімізді жетілдіріп келеміз.

Интеллектуалды өнімдерді сату арқылы Білімдер экономикасын жасау көптеген мемлекеттердің арманы. Инновациялық білім облысын эталонды жоғарғы оқу орнын жасамай мүмкін емес. Қоғамды жандандырады, жас ұрпақты үміттендіреді, барлық білім беру саласы соған бағдарланады [2].

Инновациялық процестерге білім процесіндегі жаңалықтар, жаңа бағыттар, жаңа ғылыми нәтижелерді жатқызамыз, тіпті оқу-тәрбие процесінде инновациялық деп қарастыруға болады. Білім беру процесіндегі инновациялық процестің мәні мен түсінігі, ғылымдағы прогресс, әлеуметтік өзгерістер білім беру процесін модернизациялау қажеттілігіне әкелді.

Оңтүстік Африкадағы, Жапониядағы әлемдік конгресс зерттеулері және Сингапурдағы аса беделді ұйым жаһандану ғылымдарының технологиялық форумы (GSTF) туралы талданып, осы ұйым өткізіп жатқан конференциялардың куәсі болған авторлар когнитивті бихевиориалды психология конференциялардағы зерттеулерін талқылайды.

Шет елдік зерттеулерді талдау барысында өз елімізде әлеуметтік сфералардың барлық мәселелерін және адамзат баласы алаңдап отырған зерттеулерді көбейту мәселесін түсінеміз. Көптеген инновациялық

зерттеулермен таныса келе, өзіміздің инновациялық әлеуетімізді де көтере аламыз деп авторлар өз ойларын түйіндейді.

Бұл әлемдік деңгейдегі шет елдік конгресс, конференциялар әртүрлі саладағы психологтарды біріктіріп, методологиялық деңгейде психологияның соңғы зерттеу жетістіктерімен бірге бөлісу ғана емес, әрі әлемде болып жатқан оқиғалар мен жағдайларды да құнды бағалап сол бағытта зерттеулер жүргізуге стимул береді.

Шет елдік конгресс пен конференцияларға қатыса отырып көптеген әлемдік психологиялық зерттеулермен танысып, тәжірибелер алмасып, өз елімізді таныстырып көптеген жаңа зерттеу идеяларымен жаңа ғылыми ынтымақтастық негізінде Қазақстанда психология ғылымын дамытуға өз үлесімізді қосамыз.

Зерттеу әдістері

Ғылымды жасау мен жетілдіру жаңа үлгідегі әлемдік стандарттарға сай ғылым мен білімді, өндірісті интеграциялаудағы дамыту бағытындағы жүргізіліп жатқан нәтижелі ғылыми іс шараларды жүзеге асыру барысында ізденушілер заманауи психология бағыты бойынша шет елдік зерттеулерге салыстырмалы талдау жүргізген. Авторлар зерттеу жұмысында сипаттау, синтездеу, кросс-мәдени бағалау, когнитивті бихевиориалды психологияның әдістерін де кеңінен қолданды.

Нәтижелер және талқылау

Бұл зерттеуде шет елдік жаңа зерттеу бағытын талдау арқылы әлемдік психологиядағы зерттеулерді ғылыми қауымға таныстыру. Шет елдік зерттеулермен танысып, соның негізінде өз зерттеулерімізді әлемдік деңгейге көтеру басты мақсатымыздың бірі. Осы зерттеулер негізінде қазіргі жаңа заманауи психологияның теориялық-методологиялық-практикалық аспектісімен танысу.

Осы зерттеуде Африкада, Тынық мұхитындағы Азия құрлығы бойынша қандай зерттеулер болып жатыр, адамзат баласы психология ғылымынан не күтеді, біздер қандай жаңа тың ойлар аламыз, өз зерттеулерімізді әлемдік стандарттарға қойылатын талаптарға жеткізе аламыз ба деген сұрақтарды талдау үшін зерттеу бағытын келесідей тұжырымдадық.

1. Африкадағы зерттеулер бағыты.
2. Жапониядағы психологияның даму бағыты қандай?
3. Сингапур мемлекетінде психология нені зерттеуде?
4. Осы зерттеулер бізге не берді?

Африкадағы зерттеулер бағыты. 22-27.07.2012 аралығында Оңтүстік Африка мемлекетінің Кейптаун қаласында өткен, өзіміз қатысқан, 4 жылда бір рет болатын, 30-шы бүкіл әлемдік психологтардың конгресс жұмыстарын талдасақ, барлық зерттеулер адамдардың күнделікті өмірлеріне қажетті мәселелерді зерттеп, оларға психологиялық көмек беру бағытын белгілейді және білім саласындағы инновацияларға көп екіпін жасалатынын көруге болады.

Конгресте психологияның әртүрлі облысы бойынша 300 лидерлік ғылыми баяндамалар талқыланды. Конгресс бағдарламасы 40 категория бойынша жұмыс жасады: солардың негізгілеріне тоқталсақ, олар: 1.Талдау және бағалау (кросс-мәдени бағалау, тестердің араласуы және әділдік, интернет және компьютерлік бағалаулар, ең жақсы практикалар және жаңа технологиялар, білімді бағалау, ортаны өзгертудегі, мысалы Оңтүстік Африка бойынша заңдарды бағалау, психологияны жағымды бағалау, когнитивті қабілеттерді және тұлға потенциалын бағалау; 2.Клиникалық (балалар мен жеткіншектер патопсихологиясы, ересектер психопатологиясы, психотерапия, психоанализ, психологиялық гипноз); 4.Танымдық (когнитивті ғылымдар, ақпараттарды өңдеу, интеллект, творчество, таным және эмоция, когнитивті ғылымдар және интеллектуалды жүйелер); 5.Қоғам (қоғам психологиясы моделдері, қажеттіліктерді бағалау, әлеуметтік әділдік және теңдік, жаһандану мәселелері); 6.Тұтынушылық (экономикалық) (маркетингті зерттеулер, нарық сегментациясы, сатып алушы мінез-құлықтың психологиялық детерминанттары, қаржылық мінез-құлық және инвестор, мінез-құлықты экономика); 7.Консультация (сексуалды бірдейлік, неке және отбасы терапиясы, зейнеткерлік және герантология) [3].

2. Жапониядағы психологияның даму бағыты қандай?

Әлем психологиясы Жапонияда, Йокогамада 2016 жылы 24-29 шілде аралығында психологиялық ғылымдардың халықаралық одағының қолдауымен 31-әлемдік психологиялық конгреске жиналды (ICP 2016). Йокогама қаласына төрткүл дүниенің барлық елдерінің ғалымдары, саясаткерлері, мемлекеттік қызметкерлер қатысқан бұл конгресстің маңыздылығы өте жоғары. Конгресстің тақырыбы: «Гармониядағы әртүрлілік: психологиядан көзқарас».

Конгресс бойынша ғылыми еңбектер импакт-факторы жоғары, әлемдік бренд журналдардың бірі «International Journal of Psychology» журналының 51 бөлімінде психологияның 70 саласы бойынша барлық ғылыми мақалалар жарық көрді [3, 44 б.].

Осы көрсеткішті әр мемлекет бойынша қарастырсақ әсіресе өзімізге таныс мәселен ТМД елдері бойынша Армениядан-1, Әзербайжан-1, Белоруссиядан-1, Қазақстаннан-89, Латвия-2, Ресей-149, Украина-8, Өзбекстан-4 міне осы көрсеткіштер көп жағдайды айтып тұр. Ресейден кейін

тұрған Қазақстандық зерттеулердің осы әлемдік конгрессте 89 мақала оның 8-ауызша баяндамалар, 76-постер баяндамалар, он-лайн баяндамалар-5 болды, біздің мемлекетіміздегі ғылыми зерттеулердің жоғарғы деңгейі мен күшін көрсетті.

Конгресс күнделігіне оралсақ адамзаттың келелі мәселелерін көреміз. Біздің әлемдегі әртүрлілікті әрі пайдалы, әрі мәселелі деп қарастыруға болады. Әсіресе бұл әртүрлі жағдайларды этнос және мәдениет, денсаулық сияқты сұрақтардың ішіндегі әртүрлілікпен арақатыстыруға болады. Сонымен қатар психологияның әр салаларының арасында да әртүрлілікті көреуге болады. «Бірге өмір сүрейік» ұғымы осы әлемдік конгресстің (ICP 2016) негізін қалады [4, 57 б.]

Психология қазіргі қоғам алдында тұрған гармониялық мәселелерді шешуге себепші болып ары қарай дами береді деген сенімде конгресс өз жұмысын атқарды. Конгресс өткен Жапония елі әрі гармонияны, әрі әртүрлілікті көрсете отырып шығыс және батыс мәдениетін жеңу ғана емес, өзінің қайталанбас тарихымен, дәстүрлер мен жаңа заманды интеграциялайды.

Жапонияның психология ғылымдарының ассоциациясы бұл конгресті өте жоғарғы деңгейде ұйымдастырып өткізді (JPA).

Конгреске әдейі құрметпен шақырылған психологиялық ғылымдардың халықаралық одағының (IUPsyS) президеті профессор Saths Cooperмен тағы да кездесудің сәті түсті, Кейптауннан кейін Швеция және Париждегі Еуропалық конгрестерде кездескенбіз. Бірінші рет Африка континентінде болған «Психология адамзатқа қызмет етеді» атты әлемнің 103 мемлекеті қатысқан 30-әлемдік психологиялық конгресс Оңтүстік Африка мемлекетінде, Кейптаун қаласында 2012 жылы 22-27.07. аралығында өтіп, келесі эстафетаны осы Жапон мемлекетіне тапсырған салтанатының куәсі болғанбыз, 4 жыл өте шығып Жапонияға келдік.

Saths Cooper өзінің «Психология және адам құқығы үйлесімді бола ала ма?» атты жолдауын конгреске арнады. Психологияның әлемдік конгрессі өзінің керемет тарихына ие, бірінші конгресс Парижде 1889 жылы өтті. Бұл күндері әр 4 жылда бір өтіп отырады. Халықаралық психологтар одағы барлық әлемдегі психолог ғалымдарды, студенттерді, басқада мамандарды біріктіреді, бұл одақта әлемнің 80 мемлекеті және дүние жүзі бойынша 20 филиалы бар беделді одақ.

Конгресс барысында симпозиумдар, семинарлар, арнайы құрметпен шақырылған негізгі лекторлардың баяндамалары, тақырыптық сессиялар, көпшілікке арналған баяндама-зерттеулер және секция жұмыстар бір апта бойы үзіліссіз бір бірімен параллель жүріп, әлемдік ғылыми жаңалықтармен танысудың мол мүмкіндігін берді.

Конгресс психологияның 63 бағыты бойынша жұмыс жасады, кейбіреулерін атасақ, олар: агрессия және просоциальды мінез-құлық, қартаю, өнер, клиникалық психология, мінез-құлық психологиясы, когнитивті роботтехника, экологиялық контекстер, білім және мектеп психологиясы, отбасы және қоғам, адами қатынастар, өнеркәсіп және ұйымдастыру психологиясы, кедейшілік, психобиология, дін және руханилық, әлеуметтік ми, құқық және психология, когнитивті неврологияның жаңа көкжиектері, психология және медиатехнологиялар, әлеуметтік таным және миндальды дене мен аутизм, ойындар теориясы және стратегиялық ойлау, когнитивті үздіксіздік: толық арнайы ақыл-ой қабілеттерінің патшалығы, әртүрлі мәдениеттегі әлеуметтік нормалар күші, әлеуметтіліктің эмоциялық негіздері, тәуелсіздік пен қолдаудың арасындағы баланса жету, телеоператор роботтарға адаптация, адам мен приматтардың мәдени табиғаты жайлы: біздің мәдени таным мен имитациялардың сәйкестігін, эволюциясын түсіну. Міне әлемдік психология өз зерттеулерін адамзатқа арнап осындай бағыттарда дамуда.

Әлемдік конгрессте көптеген әлемдік психологиялық зерттеулермен танысып, тәжірибелер алмасып және өз елімізді таныстырып көптеген жаңа зерттеу идеяларын алдық. Қазақстанда психологияны дамыту үшін әлемдік тәжірибелерді алу мақсатымен Жапония психологтарының ассоциациясы (ЖРА) президенти-Toshikazu Hasegawa мырзамен, ассоциацияның жұмысымен танысып және сол ассоциацияға мүше болуға келісім шартқа отырдық.

Жапониядағы ассоциация қоғамдағы кокого (ақыл және жүрек) мәселелерін шешу бағытында көптеген ғылыми психологиялық зерттеулерді жүзеге асырады, атап айтқанда психологиялық денсаулық, саясат, суицид, бала-ата-ана қатынастары, отбасылық қатынастар, психологиялық қауіпсіздік және үміт, мәдениаралық түсінісу және басқада құнды мәселелер жайлы зерттейді. «Адам болу нені береді» деген идеяға бағыттайды, бала-бақшалармен, мектеппен, жастармен тығыз байланыс құрған осы ассоциация қабырғасында көптеген студенттер өздерінің дипломдық жұмыстарын аяқтайды оларға қаржылық көмек көрсетіледі.

Конгресс барысында әлеуметтік бағдарламаларда өз деңгейінде жұмыс жасады. Сонымен қатар конгресстің аяқталу салтанатында келесі 32-конгресс Чехия мемлекетіне эстафетаны тапсырды.

2. Сингапур мемлекетінде психология нені зерттеуде?

Сингапур мемлекетінде аты әлемге әйгілі жаһандық ғылыми-технологиялық форум (GSTF) 2008 жылдан бері әлем ғалымдарының зерттеулерімен таныстырып, оларды дамытып және Тынық мұхиты Азия аймағында бизнес пен технологияларды дамыту бойынша кеңес береді. Негізгі мақсаты барлық әлем ғалымдары мен практиктерін ынтамқтастыру, тәжірибелер алмасу, стратегиялық басқару, инновациялар үшін жаһандық

форумы, оқыту мен сертификаттау, кітаптар, журналдар шығарумен айныласа отырып жеке ғалым ретінде сізді және сіз жұмыс жасайтын ұйымды да әлемдік деңгейге көтеруге жұмыс жасайды. Бәсекеге қабілетті ғалымдар мен профессионалдарды жинап интеллектуалды платформа жасайды.

Жыл сайын 40 конференция өткізеді соның бір конференциясы психологияға арналған (СВР) когнитивті-бихевиоралды психология. Форум ғалымдарды, жас зерттеушілерді марапаттайды, гранттар бөледі, стипендиялар тағайындайды. Журналдар жылына 4 рет шығады, біздер үшін құндысы импакт факторы жоғары психология журналы (Journal of Psychology -JPsych-GSTF) және электронды кітапханасы мен электронды журналдары да бар.

Көптеген кітаптар шығарады, электронды оқыту бағдарламаларын ұсынады. Форум Cambridge Scholars Publishing баспасының әріптесі болып табылады. Журналда шыққан зерттеулер әлемдік атақты EBSCO, ProQUEST, GrossRef, Scopus және басқада базалармен индексацияланады.

Форум жанында кәсіпкерлерге арналған инкубациялық орталық жұмыс жасайды, ол жерде психолог практиктер өз қызметін ұсынады. Конференция материалдарынан бөлек конференцияларға қатысқандарға мысалы психология журналына ғылыми мақаланың кеңейтілген нұсқасын алады.

Осы форумның грантын жеңіп алған профессор Д. Чаттерджи Гарвард университетінде лидерліктен дәріс оқыған, көптеген атақты кітаптардың авторы, мәртебелі Фулбрайт стипендиясын екі рет иемденген. Д. Чаттерджи шығыс даналығы мен батыс эмпирикалық білімдердің керемет синтезін құрайды.

Басшылық жасаудың азиаттық моделінің пионері болып табылады, өте атақты кітаптарының бірі «Уақыттан тыс келген лидерлік: өзіннің лидерлік ДНК таба біл». Автор бұл еңбегінде эксперименттік әдістердің көмегімен индивидтің жеке бастық және корпоративті өзгерістерге өз ақыл ойын алдын ала көре білу, өз зейінін шоғырландыру мен жинақтау арқылы табысты болатынын көрсетеді.

Форум келсідей психологияға негізделген семинарлар береді: ең маңызды мәселені шешу, алыстату шеберлігі, стратегиядан тыс мақсатты көздей білу, стрессті басқару, шешім қабылдаудағы практикалық даналық, берілуге диссонанс: эмоциялық интеграцияға бару, трансценденттілік; белгісіздік жағдайында жандану, гүлдеу.

Осы форум жылда ұйымдастыратын психологиялық конференцияға төрт рет қатыса отырып көптеген жаңалықтар мен ғылыми зерттеулерден тәжірибе жинақтадық және конференцияның жоспарлы комитетінің мүшесі бола отырып көптеген зерттеулерге пікір бердік (СВР-2013, СВР-2014, СВР-2015 және СВР-2018). Осы зерттеушілік бағыттағы зерттеуде Африка, Азия құрлықтарындағы ғылыми зерттеулерді талдай отырып, өзіміздің

зерттеулердің бағытын анықтауда әлемдік ғылыми психологиялық зерттеулер негізімен таныстыру басты мақсат болып отыр.

Өзіміз қатысқан шет елдік конгресстер мен конференциялар нәтижесінде көптеген ғылыми тәжірибелер алып, өзімнің кәсіби деңгейде жоғарылатып, жаңа тың идеяларды Қазақстанға алып келуге тырысудамыз. Төменде шет елдік зерттеулер туралы талқылауларды береміз. Яғни осы зерттеулер бізге не береді? деген сұраққа осы қысқаша тек Сингапурдағы зерттеулерді талқылаулар арқылы тсүінеміз деп ойлаймыз. Сингапурдағы психологиялық зерттеулер бағыты (конференция материалдары негізіне) және Қазақстандық психология мектебі және біздің интеллектуалды әлеуетімізбен байланысы.

Кесте 1. Сингапур конференцияларында талқыланған ғылыми зерттеулер (CBP 2013, CBP 2015 зерттеулері бойынша)

Зерттеудің атауы	Авторлар	Зерттеуге қысқаша сипаттама	Конференция атауы
«Children of working and non-working women-awareness of responsibilities, emotional balance, family adjustment, proud of mother-a-study» «Жұмыс жасайтын және жұмыс жасамайтын әйелдердің балалары-жауапкершілікті ұғыну, эмоциялық баланс, отбасын реттеу және аналары үшін қалай мақтана алады, аналардың күтуін зерттеу»	Prof.L.R. Yagnik Sardar Patel Unirver sity [5]	Бала даму сатысында физикалық және психикалық өзгерістерге ұшырайды, мінез-құлықтағы ақыл, эмоциялық, әлеуметтік аспектілеріне байланысты көптеген мәселе туындайды. Бала әкесіне қарғанда анасынан өмірге қатысты үлгіні көп алады. Бұл зерттеуде жұмыс жасайтын және жасамайтын әйелдердің отбасын реттеу мен эмоциялық теңгерімді жасайтын міндеттерін ұғынуларын салыстыру зерттелген. Жұмыс жасайтын және жасамайтын әйелдердің балалары өз аналарын қалай мақтан тұтатындарын, жұмыс жасайтын және жасамайтын әйелдердің балаларынан күту процесін, екі топтағы әйелдердің отбасын реттеу тәсілдері, эмоциялық теңгерімді ұстап тұруларын салыстыру. Қорыта келгенде жұмыс жасайтын әйелдердің балалары ерте жастан-ақ өздері өз істерін бастай берсе, ал жұмыс жасамайтындардікі кішкене ғана қажеттіліктің өзін сұрағыштай береді.	2 th Annual International Conference on Cognitive and Behavioral Psychology (CBP 2013) 25-26 February 2013, Singapore-когнитивті және бихевиоралды психология-13-17 бб.

<p>«Visuo - spatial Memory Advantage of Biscrptal Bilinguals» «Әртүрлі әріптер жүйесінде билингвистердің тілді игерудегі көру-кеңістікті жады мен дағдылары»</p>	<p>Dr Lidia Suarez, Ismath Beevi James Cook University Singapore [6]</p>	<p>Зерттеудің мақсаты тілді игерудегі әртүрлі билингвистердің жады мен қабілеттерін зерттеу. Зерттеуде ағылшын-малай, ағылшын-қытай және ағылшын-тамиль тілдері бойынша билингвис -тердің фонологиялық және көру-кеңістікті жады өлшенген, Ағылшын-орыс-әріптік тіл, қытай-логографикалық, ал тамилль-алфа-сөздік тіл, осыған байланысты ағылшын-малай тілі билингвистері жазудың бір жүйесін құрайды, ал ағылшын-қытай мен ағылшын-тамилль билингтері-екі жүйеге ие Қорыта келе, қытай тілін білу көру-кеңістікті ес пен жаңа логографтарды оқумен байланысты. Ағылшын-малай және тамилль жазулары мұндай дағдыларды қолдамайды. Ағылшын-қытай билингілерін -де табылған көру-кеңістікті ес қытай тілін білумен байланысты, ал екі жазуды жаза білу мен оқумен байланысы жоқ екен.</p>	<p>60-67 бб.</p>
<p>«Yoga for the management of neurological motor impairments» «Йога неврологиялық қимыл бұзылыстарын басқара алады»</p>	<p>Weili Chan-University of South Australia Adeleide [7]</p>	<p>Зерттеуде неврологиялық аурулардың психикалық және физикалық денсаулықтарын сауықтырудың дәстүрлі тәсіліне жауап ретінде альтернативті медицинадағы йоганың маңызы зерттеледі. Қорыта келгенде, біріншіден йога мінез-құлықты прогрессивті өзгерту арқылы психикалық денсаулықтың позитивті күйін қамтамасыз етіп, мотивацияны көтереді. Екіншіден, йоганың нәтижесінде қозғалыстарды жоспарлау мен орындау оңды жақсарады, моторлы неврологиялық бұзылыстары бар пациенттерде өмірлік сапаларын жақсартады.</p>	<p>123-125 бб.</p>
<p>Emerging from Loneliness and Despair Жалғыздық және өкінуді қалай жеңуге болады?</p>	<p>Sakshi Kaul Delhi University [8]</p>	<p>Зерттеуде жалғыздық сезімін жеңудің психологиялық әдістерін береді, адам өзіне көмектесіп осы күйден арылуы керек. Мәселен келесі ұсыныстарды береді: өзін жұбату, сіз ғана емес бәріміз де жалғызбыз,</p>	<p>4th Annual Internatio-nal Conference on Cognitive and Behavioral</p>

	pp12-16	маңызды, күрделі істерге араласу, позитивті көзқарасқа жақын болу, әлеуметтік іспен өзіңіз айналыса бастаңыз, қарым-қатынасқа көп түсу, жалғыздық пен оқшауланудың айырмашылығын ажырату, қоғамдық іспен айналысыңыз, кәсіби мамандарға барыңыз. Қорыта келе зерттеуде адамдардың жалғыздығы өмірдің бір жағдайынан байланысты емес, адамдар өздері өмірді солай қабылдап жатыр. Зерттеуге қатысқан 3 топта өздері жалғыздық күйінен ажырауға өздері күш салған. Әдемі өмір сүріп, өзін жеңіп жалғыздық сезімінен ажырау ең маңызды.	Psychology (CBP 2015) 9-10 February 2015, Singapore-когнитивті және бихевиоралы психология-13 б.
--	---------	--	--

Зерттеу мақсатына орай инновациялық әлеуетімізді көтеретін бірнеше ғылыми зерттеулерді атауға болады. Сингапурде қатысқан келесі конференцияда төмендегі оқыту жүйесіндегі қолданылып жатқан инновациялық бағыттағы зерттеулерді талдауға болады, «Оқыту процесіне қатысты оқу бағдарламаларын жетілдірудегі SWOT анализ жүргізу» деген зерттеуде (Австралия), мұғалімдер қолданатын оқу бағдарламасын талдап, оның әлсіз және күшті жақтарын зерттеп, оқу бағдарламасын соған қатысты талдап, бизнес-білім беру, оқушыларды бағалау мәселесін көтереді [5].

«Финляндиядағы оқыту мәдениеті және информациялық және коммуникациялық технологиялар» атты зерттеуде (Яакко Панула) Финляндияда қолданылатын ұлттық білім берудің стратегиялық саясаты және соған қолдануға қажетті шараларды суреттеп, жаңа оқу бағдарламалары бірлескен оқытуға байланысты мәселесін қарастырады және Финляндия үкіметінің осы зерттеуге байланысты жобаларды қаржыландырғаны және дуалды оқыту мәселесіне қатысты арнайы жобалар қаржыландырылған, оқытудағы мәдениет мәселесі арқылы студенттердің өзіндік жұмыстарды орындаудағы творчестволық қатынасты зерттейді.

«Азия мен Сингапурда жаңа оқу технологияларын бағалау (Анита Лундберг, Маргарет Картер)» өте қарқынды дамып жатқан бәсекеге қабілетті қоғамда тез дамып жатқан уақытта компьютерлік білім беру негізгі инструмент болып отыр. Қазіргі жаңа технологиялар студенттерге және педагогтарға қандай стресстер тудыруда оны шешудің жолы қандай сол сұрақтарды қамтиды, оқытудың творчествосы мен өнімділігін көтеруде экономикалық тиімді болатынын талдайды.

«Жоғарғы білім берудегі оқу үлгерімінің прогностикалық факторлары» (Эмиля Мартинс-Португалия). Білім беру концепциясы екі жақты процеске

көп байланысты, оқу үлгеріміндегі «сәттілік» және «құлау» проблемалары қаралады. Зерттеуде жоғарғы білім берудегі оқу үлгерімінің кейбір предикторларын табуды мақсат етіп қойған және оны индивидуалды (оқу үлгерімінің әлеуметтік, демографиялық, танымдық), академиялық және институционалды аспектілерін ескеріп зерттеген.

Әртүрлі ЖОО 1318 студенттері қатысқан 3 модель қолданылады нәтижесі бойынша студенттер интеграцияланған модельді көп қалаған, яғни оқу үлгерімінде сәттілік болу үшін барлық предиктердің қамтылуы, оқыту процесінде жағымды жағдай жасалуы және ұйымдасқан-құқықтық жағдайлардың болуын көп қалайды. Индивидуалды ерекшеліктерді институционалды өзгергіштіктерді қолданған оқыту сәтті оқу үлгерін көп қамтитыны белгілі болған.

«Малазияның арнайы білім беру саласындағы стресс» (Мохд ЗуриГани)-стресс пен кәсіби стресстің деңгейін тудыруға байланысты Малазияның Пеннаг штатының педагогтары зерттелген. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей стрессті тудырудың бес факторы табылған. Бес стресстің арасында ең күшті фактор оқушылардың мінез-құлқы болып табылды, басқа факторларға оқытушының жұмыс көлемі, уақыты, ресурстардың қиындығы, мойындау және тұлғааралық қатынастар жатты.

Жұмыс жүктемесі мен басқа факторлар респонденттерге аздаған стресстер ғана түсірген. Сонымен қатар нәтижелер көрсеткендей жынысы, отбасылық жағдайы, жоғарғы академиялық біліктілігі бойынша сыналушылардың жауаптарында айрықша айырмашылықтар болмаған. Бұл зерттеуде сонымен бірге мұғалімдердің стресімен демографиялық факторлардың атап айтқанда жасы, педагогикалық еңбек өтілі, жалақасы сияқты факторлардың арасында мәнді корреляция табылған.

«Таиландтың солтүстігіндегі альтернативті мектептегі білім беру менеджменті (Сара Таббара) атты зерттеуде оқу процесін басқаруда негізгі екпінді кешенді икемді оқу бағдарламасына, тұлғалық бағдарланған оқытуға жасалып, студенттердің өздерінің жеке мәселелерін шешуге көмектесуді көздейді, пәнаралық салалар мен қоғамға араласу, мұғалімдер мен әкімшіліктің әлеуеттерін көтеру негізінде ата-аналарды да пәнаралық салаларға, ойлаудың сыни іс-әрекетіне, психологиялық өмірлік дағдыларды дамыту бағдарламасына арақатыстыруға мән қояды.

«Орнықты дамыту контексінде бастауыш мектепте тұтынушы білім беру» (Сингапур, Кенджи Хатори) атты зерттеуде бұл күндері қатты белең алып отырған тұтынушы білім беру бағыты тұтынушылардың жаңа қатынастары мен күтулерін сипаттайтынын айтады. Тұтынушы білім беруді дамыту оның жаңа мазмұнын жасауда орнықты дамуды көздейтін бастауыш мектептің ролін негіздейді.

«Сырттан меңзеу білім беру бағытынан бағдарламаны дайындау бойынша оқытушыларды дайындау»-(Жапония) зерттеуінің мақсаты оқытушыларды дайындайтын бағдарламаның нұсқауларын жасау болды. Оқушылардың ақыл ойы адамның табиғаты туралы көп білу жағдайына көңіл қойылады. Оқу жылының бірінші семестрінде 4 курс студенттеріне көркем білім беру мен жапон бағдарламасына оқыту қатыстырылды, бұл бағдарламада эстетикалық тәрбие, ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін өнер, білім беру философиясы мен этика, мамандық ілімі бағдарламасы берілді.

Зерттеуде сапалы әдістер қолданылды, сырттан меңзеу бағдарламасы ұғыну, терең тыңдау, әңгімелесу, диалогпен бірге тәжірибе алмасу, әлемдік техникалар, кафе, сурет салу және журналдар қолданылды. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей сырттан меңзеу білім беру бағдарламасы зейінді, түсінуді, эмоциялық өзіндік реттеуді, бірге әсерленуді, өзін және басқаларды қайғыру, мадақтау әрекеті, өзін оқытуды трансформациялау оқытуды тереңдетіп, ішкі күштер мен дағдыларды дамытады.

Осы бағыттардың арқасында оқушылар зорығуды, сыныптағы климатты жетілдіруді, кеңейтуді үйренеді сөйтіп ақыл мен тәнді тыныштандырады, идеялармен оқуды алмастыруға жүректерін ашады. Сырттан меңзеу бағдарламасы студенттер үшін мінез-құлық моделін құра отырып даналыққа алып келеді.

«Білім берудегі теңсіздік және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудағы жаңа күрестер» - бұл зерттеуде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қолданудың арқасында жастардың арасында пайда болған теңсіздікті шешуге бағытталған. Қазіргі жастар «сандық аборигендерге» айналды, тек ғана әлеуметтік желелілер ғана емес қоғаммен байланысып басқа ақпараттарға қол жеткізу ол да бір мәселе болып отыр олар барлық жастарға қол жетімді емес, сондықтанда ақпараттар технологиясын қолдануда теңсіздік туындайды. Міне осы жағдайды зерттеудің мәнділігін көрсетеді.

«Білім беру лидерлері және инновациялық бағдарламаларға қатысатын мұғалімдердің мотивациясы»- (Греция), Гректің білім беру саясаты педагогтардың оқытушылардың кәсіби дамуы мен жоо деңгейін көтеруге негіз болатын менеджерлермен, білім саласының жетекшілерімен ынтымақтасуды ұсынады. Білім беру түріндегі инновациялық бағдарламалар оқытушылардың кәсіби дамуының бір бөлігі. Сонымен шет елдік зерттеулер бағытын талдай келе бізде өз елімізде әлеуметтік сфералардың барлық мәселелерін және адамзат баласы алаңдап отырған зерттеулерді көбейту мәселесін түсінеміз. Көптеген инновациялық зерттеулермен таныса келе өзіміздің де инновациялық әлеуетімізді көтере аламыз.

Қорытынды

Өзіміз қатысқан шет елдік конференция біздерге көп ой салады, жаңа ғылыми зерттеу идеяларына түрткі болуда. Жоғарыда талданғандай шет елдік психологиялық зерттеулер қазіргі уақыт талабымен үндесіп, қоғамның адамдардың тапсырыстары бойынша зерттеулерін жүргізіп әлемдік ауқымдағы адами мәселелерді шешуде.

Африкада, Сингапурда, Жапонияда өткен конгресте тыңдаған баяндамалар бірінен бірі өтіп өте қатты қызығушылық тудырады. Мәселен профессор Ying-Yi-Hong – (Гонконг университеті) [5,47], «Мультимәдени идентификациялану дәстүрлерді шақыра ма әлде болашақты жасау ма?» атты мақаласында индивидтердің ұтқырлығы күнделікті өмірде әртүрлі мәдениет өкілдерімен байланысқа түскенде қандай сезімдерді бастан кешіреді? деген мәселені зерттеген. Баяндамадан көргеніміздей олар жағымды әсер етеді екен, мысалы кадр және творчество бір біріне ауыса алады, алайда олар адамдардың өзінің мәдениетіне зиян келтіретінін ұмытпауы қажет.

Осы екі айырмашылықты шектеу үшін полимәдени ақыл мен мультимәдени өзіндік (самость), мультимәденилік ұғымдарын ажырата білу керек дейді. Мультимәдени ақыл жаңа мәдениет жайлы білімдерді алып келеді, бұл процестер творчество мен инновацияларға пайда әкелуі мүмкін. Сонымен қатар адамдар өз мәдениетімді бұзып аламын деп сезінсе жаңа мәдениетке деген негатив болуы мүмкін.

Сондай-ақ әлемдік деңгейде жаңа бізге әлі таныс емес ғылыми жобалар мен зерттеулер жасалуда, профессор Laurence J. Kirmayer-Канада, «Мәдени психиатрия» атты зерттеуін баяндады [6]. Психопатологиядағы тәжірибе мен оны емдеуге байланысты психиатрия мәдениетін, мәдениеттің салдары жайлы зерттеу нәтижелерін талдады. Когнитивті ғылымда мәдени психиатрияны дене және интересубъективті тәжірибені практикада өзгерту арқылы мәселені нақты көруге жақындаймыз дейді профессор. Адам биологиясы, мәдени биология, ми схемасынан бастап өмірдің мәдени формаларына дейін регуляцияға жете алатынын зерттеуде дәлелдеген. Бұл жаңа бағыт, психикалық денсаулық теориясы, зерттеу практикасын психикалық аурулардың кросс-мәдени зерттеулерімен негізделетінін көрсетеді. Осы зерттеулер бізге де терең ой қалдырады болашақ зерттеулерімізге жол салады.

Жалпы алғанда осы зерттеулерден әлемдік психологиядағы зерттеу жаңалықтарын көреміз, адамдарға ортақ мәселелерді зерттейміз, бізде Қазақстанда көптеген эксперименттік зерттеу нәтижелері әлемдік деңгейде көптеген конгрестер мен конференциялардан бөлек, импакт факторы жоғары әлемдік журналдарда жарық көруде, осының өзі біздердің ғылыми жетістіктеріміз әлем де танып жатқаны қуанарлық жағдай.

Қазақстанда өтіп жатқан өте терең әлеуметтік өзгерістер білім саласына да әсер етуде, ең негізгі өзгеріс адамға деген қатынастың өзгеруі. Еліміздің дамуының мемлекеттік бағдарламасындағы маңызды сұрақтардың бірі Президент көрсеткендей ол білім, ЖОО инновациялық моделін қалыптастыру, нарық сұраныстарына бағдарлану. Елбасы қойған міндеттерді шешу механизмдерінің бірі Қазақстандық білімдердің әлемдік білімдер кеңістігіне интеграциялануы біз өзіміздің күш жігерімізді нақтылы серпінді инновацияларға, Қазақстандық психолог ғалымдар өз үлестерімізді қоса береміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бердібаева С.Қ. Білімдер экономикасы және инновациялық процестер (шет елдік конференция тәжірибелерінен) / Профессор С.М. Жақыповтың 66 жасына арналған Білім берудегі тұлғаның бәсекеге қабілеттілігі, дамудың заманауи бағыттары атты халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. – Алматы. «Қазақ университеті», 2016. – 12-16 бб.
2. Suarez L. Ismath Beevi James. Visuo - spatial Memory Advantage of Biscrptal Bilinguals- Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology . -25-26 February 2013, Singapore. – P. 60-67
3. Бердібаева С.Қ. Қазақ психологтарының әлемдік психологиялық конгреске катысуы зор мақтаныш // Мектептегі психология журналы. – 2016. - № 10 (110). - 8-14 бб.
4. Kaul S. Emerging from Loneliness and Despair. Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology. 25-26 February 2013, Singapore. – P. 12-16
5. Sardar Y. Children of working and non – working wo.men-awareness of responsibilities, emotional balance, family adjustment, proud of mother-a-study. - Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology. - 25-26 February 2013. Singapore. – P. 13-17
6. Chan W. Yoga for the management of neurological motor impairments. - Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology. 25-26 February 2013, Singapore. – P. 123-125

С.К. Бердибаева, Б.Ш. Ибатулин, А.Х. Кукубаева, Н.Г. Нурсейтов

Направление исследований и инноваций в современной психологии (из опыта зарубежных исследований)

В статье создается сравнительная интеллектуальная платформа путем анализа исследований в современной психологии. Анализируется, что анализ направленности новых зарубежных современных исследований является основой повышения интеллектуального потенциала казахстанской психологической науки. Подробно рассмотрены современные профессиональные исследования в новом направлении психологической науки, исследования, знакомые по итогам научной деятельности. Можно заметить, что почти все обсуждаемые в статье психологические исследования на съездах и

конференциях представляют собой исследования, полностью охватывающие социальную сферу и требования времени.

Зарубежные исследования во многом связаны с эффективными научными исследованиями в Казахстане в направлении развития интеграции науки и знаний, производства в соответствии с требованиями нового времени. В статье представлены основы мировых научных психологических исследований, определяющие направление наших исследований, анализируются научные исследования на азиатских континентах, на территории Тихого океана.

Авторы обсуждают свои исследования на конференциях по когнитивно-поведенческой психологии в Сингапуре, анализируя исследования всемирных конгрессов в Африке, Японии и престижной организации Global Science Technology Forum (GSTF) в Сингапуре, будучи свидетелями конференций, проводимых этой организацией. Авторы резюмируют свои мысли о том, что, ознакомившись со многими инновационными исследованиями, мы сможем повысить собственный инновационный потенциал.

Ключевые слова: новые современные психологические исследования, инновационный потенциал, направления исследований в Африке, Азиатско-Тихоокеанском регионе, когнитивно-поведенческая психология, интеграция науки, образования и производства.

S.K. Berdibaeva, B.Sh. Ibatulin, A.Kh. Kukubaeva, N.G. Nurseitov

Direction of research and innovation in modern psychology (from the experience of foreign research)

The article creates a comparative intellectual platform by analyzing research in modern psychology. It is analyzed that analysis of the direction of new foreign modern research is the basis for increasing the intellectual potential of Kazakhstani psychological science. Modern professional research in the new direction of psychological science, research familiar from the results of scientific activity, are examined in detail. It can be noted that almost all the psychological research discussed in the article at congresses and conferences are studies that fully cover the social sphere and the requirements of the time.

Foreign research is largely related to effective scientific research in Kazakhstan in the direction of developing the integration of science and knowledge, production in accordance with the requirements of new times. The article presents the foundations of world scientific psychological research, which determine the direction of our research, and analyzes scientific research on the Asian continents and the Pacific Ocean.

The authors discuss their research at cognitive behavioral psychology conferences in Singapore, reviewing research from world congresses in Africa, Japan and the prestigious Global Science Technology Forum (GSTF) in Singapore, while witnessing conferences held by that organization. The authors summarize their thoughts that by familiarizing ourselves with many innovation studies, we can increase our own innovation potential.

Keywords: new modern psychological research, innovative potential, research directions in Africa, the Asia-Pacific region, cognitive behavioral psychology, integration of science, education and production.

References:

1. Berdibayeva, S.K. (2016). Bilimdir ekonomikasy zhane innovaziyalyk prozester (shet yeldyk konferenziya tazhiribelerinen) / Professor S.M. Zhakypovtyn 66 zhasyna arналған Bilim berudegi tulganyn basekege kabyletiligi, damudyn zamanauı bagyttary atty halykaralyk gylymi-adistemelik konferenziya materialdary [Economics of knowledge and innovation processes (from the experience of foreign countries). Intermediate international scientific and methodological conference «Competitiveness for Education, Modern Directions of Development » was dedicated to the 66 the anniversary Dzhakupov S.M.]. – P.12-16

2. Suarez, L. (2013). Ismath Beevi James. Visuo - spatial Memory Advantage of Biscrptal Bilinguals- Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology. - 25-26 February. Singapore. – P.60-67

3. Berdibayev, S.K. (2016). Kazak psihologtarynyn alemdyk psihologiyalyk congresske katysuy zor maktanysh [The Kazakh psychologists participation in the world psychological congress is a great pride] Journal of Psychology in School. № 10 (110). – P. 8-14

4. Kaul, S. (2013). Emerging from Loneliness and Despair. Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology. - 25-26 February Singapore. – P. 12-16

5. Sardar, Y. (2013). Children of working and non –working wo.men-awareness of responsibilities, emotional balance, family adjustment, proud of mother-a-study.- Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology. – Singapore. – P.13-17

6. Chan, W. (2013). Yoga for the management of neurological motor impairments. - Proceedings of the 2thAnnual Internatio-nal Conferenceon Cognitive and Behavioral Psychology - Singapore. – P. 123-125

Бердібаева Света Кыдырбаевна	псих.ғ.д., профессор, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
Бердібаева Света Кыдырбаевна	д.псих.н., профессор, Қазақский национальный университет имени Аль-Фараби, Алматы, Қазақстан
Berdibayeva Sveta	doctor of Psychological Science, Professor, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Ибатулин Шарифуллаевич	Бауыржан	генерал – майор, С. Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институтының бастығы, Алматы, Қазақстан
Ибатулин Шарифуллаевич	Бауыржан	генерал - майор, начальник Военного института Сухопутных войск имени С. Нурмагамбетова, Алматы, Қазақстан
Ibatulin Bauyrzhan		maior general, Head of the Military Institute of the Ground Forces named after S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Кукубаева Асия Хайрушевна	психология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мырзахметов атындағы Көкшетау Университеті, Көкшетау, Қазақстан
Кукубаева Асия Хайрушевна	доктор психологических наук, профессор, Кокшетауский университет имени А. Мырзахметова, Кокшетау, Казахстан
Kukubaeva Asya	doctor of Psychological Science, Professor, A. Myrzakhmetov Kokchetau University, Kokshetau, Kazakhstan
Нурсеитов Нурлан Габбасович	полковник, С. Нұрмағамбетов атындағы Құрлық әскерлері Әскери институты, тәрбие және идеологиялық жұмыстар кафедрасының бастығы, Алматы, Қазақстан
Нурсеитов Нурлан Габбасович	полковник, начальник кафедры Военного института Сухопутных войск имени С. Нурмагамбетова, Алматы, Казахстан
Nurseitov Nurlan	colonel, head of department educational and ideological work of the Military Institute of the Land Forces named S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan.